

LA NOVA ERA D'INSEGURETAT GLOBAL: UNA OPORTUNITAT PER AL CANVI SOCIAL

WALDO SWART

Estudiant del Màster en Relacions Internacionals, Seguretat i Desenvolupament, Universitat Autònoma de Barcelona

Aquest 2024 l'OTAN commemora setanta-cinc anys de defensa col·lectiva enmig de diversos conflictes actius. La guerra d'Ucraïna, que persisteix dos anys després del seu inici, i el risc imminent d'escalada a l'Orient Mitjà cap a una guerra global, impulsen Europa a rearmar-se, posant fi a una era sense precedents de pau i prosperitat al continent. Aquests conflictes s'afegeixen a una sensació generalitzada d'inseguretat com a resultat d'una triple crisi planetària –el canvi climàtic, la contaminació i la pèrdua de biodiversitat–, d'una pandèmia i de les desigualtats en augment. I, mentrestant, generacions de joves d'arreu del món expressen la seva incertesa pel futur. En aquest article, afirmem que, malgrat els desafiaments, no cal que aquesta nova era d'inseguretat global culmini en tragèdia, sinó que és una oportunitat si aconseguim impulsar la nostra capacitat compartida d'encarar el futur i redefinir la noció de seguretat.

La recerca eterna de la seguretat

La inseguretat no és només un fenomen objectiu, també es manifesta emocionalment i psicològicament. El 1931, l'autor jueu Franz Kafka va escriure un conte titulat *Der Bau* ('La construcció'), possiblement amb la intenció de criticar l'obsessió per la seguretat que hi havia al principi del moviment sionista. En aquest conte, Kafka dibuixa la imatge vívida d'una criatura immersa en la psicosis: un talp que evita la realitat descoratjadora de la seva existència i opta per buscar refugi al seu cau per protegir-se de les amenaces que percep. Com el talp, la nostra consciència global tendeix a amagar-se davant una realitat que

trontolla perillosament mentre avança cap a un estat col·lectiu de caos. Aquesta situació precària està marcada per una gran inèrcia institucional, derivada de la sobirania atrinxerada dels estats nació moderns sobre el monopoli de la seguretat.

A mesura que totes aquestes crisis impacten de manera desigual en les nostres societats, generen també una peculiar distorsió en la nostra consciència global. Els nostres temors, catalitzats per crisis ambientals antropogèniques i pandèmies, són manipulats per generar adhesió al voltant d'estructures que perpetuen els mateixos problemes que pretenen abordar. La lluita global incessant pel poder engendra una dinàmica que proporciona seguretat a uns quants mentre exacerba la inseguretat d'altres, tot això disfressat de recerca de la seguretat universal. El paper que tenen les institucions en aquesta dinàmica és molt ambigu. Els estudis que es fan habitualment sobre seguretat, per exemple, perpetuen una espiral negativa de conflicte, sense donar cabuda a perspectives crítiques. A la inversa, els drets humans i els principis universals poden servir tant per justificar la intervenció de l'Estat com per generar marcs emancipadors que obliguen els actors a retre comptes.

Parafrasejant Antonio Gramsci, mentre el vell món s'apropa al crepuscle del seu deliri, un nou món lluita per néixer. Les idees transformadores que recreen societats més justes i pacífiques necessiten tornar a imaginar de manera radical conceptes i estructures que han quedat anquilosats, com el paper de l'Estat nació com a àrbitre de la seguretat o l'autoritat del Consell de Seguretat de l'ONU en l'arquitectura de la seguretat global.

Mentrestant, l'espectre de la cursa armamentista mundial i de les aliances de seguretat es manté a l'aguait, projectant ombres sobre les aspiracions d'un món més harmoniós i solidari. Psicològicament, la recerca de la seguretat es manifesta com una psicosi social. Com que fer front a la incertesa fonamental intrínseca del futur i a la nostra responsabilitat actual ens incomoda, tendim a passar per alt els nostres prejudicis i errors històrics.

Una nova consciència global

Tanmateix, a mesura que els conflictes s'internacionalitzen, també ho fan les protestes socials que reclamen justícia ambiental i social, mostrant el camí cap al despertar d'una consciència global. Tot i que els nostres trajectes i les nostres realitats són diferents, percebem l'augment d'una consciència global de vulnerabilitats compartides i interdependències ecològiques enrevessades, que reclamen una solidaritat internacional. Paral·lelament, els discursos estatocèntrics tradicionals sobre la seguretat continuen dominant els debats clàssics de seguretat, com el futur de l'OTAN i el paper de la UE com a actor geopolític al món. El discurs de la seguretat d'alguns a compte de

la seguretat d'altres es perpetua per la cruel indiferència d'aquells les vides dels quals tenen més valor, blindats gràcies a promeses estatals que assegurin la seva protecció.

Els experts en relacions internacionals demanen a Europa que desperti de la política moral i evolucioni cap a una nova dimensió geopolítica. Els enfocaments carregats de consideracions normatives són qualificats com cosa de postmoderns i idealistes, resultat d'haver viscut massa temps en una mena de bombolla de pau i seguretat, i d'haver ob-

viat el fet que aquest és un món de poder i força, en el qual tots els actors actuen segons els seus propis interessos. Des d'aquest punt de vista, les crisis emergents fan urgent la necessitat de reforçar l'arquitectura de seguretat mundial i protegir-la d'una crítica creixent. Aquestes crides no reconeixen que aquesta arquitectura és part de la recerca contraproduent de la seguretat, i que no fa sinó aprofundir l'actual espiral negativa d'inseguretat creixent.

No hem de veure la nova era de la inseguretat global únicament en termes negatius, sinó com un moment crucial per redefinir amb humilitat les nocions de seguretat i de marcs de seguretat

Seguretat global

Mentre avancem cap a una nova era caracteritzada per la inseguretat global, sorgeix la pregunta: continua sent factible la recerca de la seguretat global? En les crítiques realistes de l'idealisme utòpic, la seguretat global sol entendre's com una realitat paral·lela, en què s'ignora la prioritat de cada Estat nació per salvaguardar els seus propis valors i interessos. Aquesta visió, que funciona com una profecia autocomplerta, és difícil d'esquivar. Tanmateix, cal avançar cap a un enfocament més crític i, per a fer-ho, cal dur a terme un examen minuciós que determini qui defineix les amenaces mundials i de qui són els drets i la seguretat

a què acordem donar prioritat. El concepte de seguretat humana ofereix vies possibles per abordar les qüestions plantejades pels estudis crítics de seguretat. En comptes de concebre un camí lineal cap a la realització plena dels drets humans universals (amb el seu caire sovint imperialista), semblaria molt més assenyat adoptar una visió cíclica de la història. Aquesta concepció reconeix la naturalesa subjectiva de la justícia i advoca per diàlegs inclusius que puguin acollir veus i perspectives diverses.

Correspon als investigadors proposar enfocaments innovadors sobre la seguretat global. En comptes de perpetuar un discurs de seguretat que, disfressat de seguretat universal només beneficia alguns a compte d'altres, podem replantejar la inseguretat com un catalitzador que ajudi a fomentar la consciència global de preocupacions compartides. Aquest concepte serveix com a antítesi de la despreocupació, en la línia de la noció heideggeriana de *sorge* ('la cura'), com a essència de l'existència humana. Reconèixer la incertesa constant del futur subratlla la urgència de comprometre's amb el present. Per tal de convertir els nostres temors sobre qüestions socials, ambientals i econòmiques en idees transformadores per a la creació de societats més justes, sostenibles i pacífiques, no hem de veure la nova era de la inseguretat global únicament en termes negatius, sinó com un moment crucial per redefinir amb humilitat les nocions de seguretat i de marcs de seguretat. Com a individus que ocupem diversos rols socials, disposem de capacitat d'acció i d'influència per treballar en una veritable *cura*, per amplificar les veus marginades i per impulsar processos participatius de presa de decisions.

Reconèixer la incertesa permanent del futur subratlla la urgència de comprometre's amb el present

Conclusió

L'aparició d'una nova consciència global marcada per la inseguretat té el potencial de transformar-se en una veritable cura per al nostre món, la terra i els seus habitants. Els acadèmics tenen la responsabilitat d'impulsar aquests canvis de paradigma i il·lustrar com, enmig de l'agitació pròpia d'aquesta nova era d'inseguretat global, es pot trobar una oportunitat per reconèixer la nostra humanitat compartida. I a partir d'aquest reconeixement,

participar en un diàleg significatiu que obri nous espais on treballar les nostres preocupacions globals, a través de la reforma democràtica d'institucions com les Nacions Unides. Una democràcia deliberativa a escala mundial continua sent un escenari essencial per a la presa de decisions globals.

Les eleccions tendeixen a perpetuar aristocràcies, cleptocràcies i oligarquies; és per això que

resulta imperatiu empoderar les veus marginades i defensar els principis de la justícia intergeneracional. Això implica trencar cicles d'injustícia i preservar els drets de les generacions que habitaran en el futur aquest planeta. Mentre es respecta l'autodeterminació de tots els pobles, es fa imperatiu el desmantellament gradual de l'excessiu poder que tenen els estats nació i les empreses transnacionals. Des d'aquesta perspectiva, el sentit global d'inseguretat serveix com un gresol no només per afrontar els capítols més foscos de la humanitat, sinó també per combatre fermament les ombres i els desafiaments que amenacen el nostre futur col·lectiu.

